

ANIMACJA KULTURY wykład **30 godzin, semestr zimowy**

Wykład – dr hab. Magdalena Dudkiewicz

motta:

Niektórzy twierdzą, że smak popularny można poprawić tylko w jeden sposób: opanowując od środka masowe środki przekazu, poświęcając pewne walory chwilowo, inne na stałe, jako nieistotne, i polepszając jakość oferowanych odbiorcom produktów, powoli podnosić poziom smaku. Wygląda to ponętnie. Bo lepiej iść do ludzi i z nimi pracować niż siedzieć i mieć za złe, w żądnej nadziei, że będzie to miało jakiś skutek (Melvin Tumin)

Środowisko edukacji kulturalnej (...) oznacza coś więcej, niż sumę podmiotów uczestniczących w jej procesach, które można zrozumieć i opisać poprzez analizę poszczególnych elementów. To także znaczące relacje międzyludzkie, to wspólnota doświadczeń i względnie trwałych wpływów, nie zawsze uchwytnych dla badaczy. (Wiesława Pielasińska)

Bo chodzi nie tylko o <podnoszenie ludowego do ludzkości>, ale i o to, by to ludowe było ludzką własnością, by było przez ludzi akceptowane, by było ludzkie. (Andrzej IBIS – Wróblewski)

CELE WYKŁADU

Pierwszy cel – rzecz można utylitarny – to zapoznanie Studentów z podstawami teoretycznymi i praktyką działań animacyjnych na rzecz środowiska lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem działań podejmowanych *na niwie kultury*; animacja w dziedzinie kultury jest w tym podejściu traktowana jako metoda oddziaływania na środowisko lokalne; wykład ma za zadanie wprowadzić Studentów w zagadnienia związane z pracą w różnych placówkach, organizacjach i miejscach środowiska lokalnego, w których realizuje się życie kulturalne.

W kształtowaniu kultury lokalnej tradycyjną rolę odgrywają, umocowane ustawowo, instytucje publiczne (przede wszystkim domy kultury i biblioteki – działanie tego rodzaju placówek może i powinno być daleko bardziej wielopłaszczyznowe, niż to zwykle bywa); przyjrzymy się też drugiemu biegunowi lokalnych działań kulturalnych czyli inicjatywom podejmowanym w ramach trzeciego (pozarządowego) sektora oraz inicjatywom nieformalnym; kontekst dla tych sposobów działania stanowią tutaj: idea współpracy, integracja społeczna i idea dobra wspólnego;

Drugi cel polega na pokazaniu słuchaczom wykładu, z jak bardzo złożoną i kruchą materią mają do czynienia, gdy podejmują działania w sferze kultury w środowisku lokalnym; kluczowe wydaje się pokazanie, że w środowiskach tych tkwi wielki potencjał kulturotwórczy, ale – z drugiej strony, że jest to szczególnie delikatna, podatna na zniszczenie tkanka społeczna, w której trzeba nauczyć się poruszać. Ten drugi, trudno definiowalny, cel wykładu można ogólnie określić jako próbę odnalezienia złotego środka pomiędzy pokorą – konieczną, by wciąż się uczyć i pozostać otwartym, a odwagą i umiejętnościami – koniecznymi, by działać w trudnych warunkach.

TEMATY KOLEJNYCH WYKŁADÓW

Wykład 1.

Poświęcę wprowadzeniu w tematykę animacji kultury, prezentacji podstawowych zagadnień, omówieniu szczegółowych warunków zaliczenia i listy lektur.

Wykład 2. i 3.

Spróbuję omówić definicje oraz koncepcje animacji kultury i animacji społeczno-kulturalnej; zastanowię się wraz z Państwem, co to jest kultura przez duże i małe „k” (lokalny zasób kultury). Szczególnie skupię się na zadaniach animacji, (m.in. w oparciu o pojęcia stymulacji otwartej vs zamkniętej) oraz związanych z animacją niebezpieczeństwach.

literatura:

- 1) J. Kargul, *Od upowszechniania kultury do animacji kulturalnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1997, r. V.
- 2) J. Kluzowicz, Antropologiczny nurt w myśleniu o animacji kultury; D. Kubinowski, Współczesne paradygmaty animacji kultury, (w): D. Kubinowski, U. Lewartowicz, *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, Makmed, Lublin, 2013.
- 3) A. Mencwel, Przyczyniać się pomału, (w): G. Godlewski i in. (red.), *Animacja kultury. Doświadczenie i przyszłość*, Warszawa 2002.
<http://www.wychmuz.pl/userfiles/Publikacje%20bezpłatne/2002%20Animacja%20Kultury.pdf>
- 4) M. Dudkiewicz, *Animacja kultury: trudna, paradoksalna i nieprzewidywalna*, (w): T. Kaźmierczak, M. Rymsza, (red.) *W stronę aktywnych służb społecznych*, II zeszyt Laboratorium Innowacji Społecznej, ISP i CAL Warszawa 2012, <http://www.isp.org.pl/publikacje,1,555.html>
- 5) Schemat ze strony 122 (pod tytułem: Proponowany schemat programowania imprezy) (w): J. Grad, U. Kaczmarek, *Organizacja i upowszechnianie kultury w Polsce. Zmiany modelu*, Poznań 1999.

Wykład 4.

Co to jest uczestnictwo w kulturze? Zastanowimy się nad zmianami form i zakresu uczestnictwa kulturalnego, a współczesne przemiany w tym zakresie omówię w kontekście sporu o wartości. Spróbuję także odpowiedzieć na pytanie: komu i do czego potrzebna jest animacja kultury?

literatura:

- 1) W. Świątkiewicz, Uczestnictwo w kulturze, (w:) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
- 2) B. Fatyga, *Pozainstytucjonalne i nieformalne uczestnictwo w kulturze*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.
- 3) Uczestnictwo, wspólnota, rozwój, współczesne dylematy animatora kultury, (w): W. Kłosowski (red.), *Kierunek Kultura. W stronę żywego uczestnictwa w kulturze*, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Warszawa 2011.
<http://www.kierunekkultura.waw.pl/component/content/article/75.html>
- 4) W. Burszta i in., *Raport o stanie i zróżnicowaniach kultury miejskiej w Polsce*, Rozdział 6.: Aktywność kulturalna (B. Fatyga na podstawie tekstu T. Szlendaka), [http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportKultMiej/kult.miej_raport\(1\).pdf](http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportKultMiej/kult.miej_raport(1).pdf)
- 5) K. Krzysztofek, Ekspansja kultury mediów a międzypokoleniowy przekaz kultury, (w:) J. Damrosz (red.), *Kultura polska w nowej sytuacji historycznej*, Instytut kultury, Warszawa 1998.
- 6) A. Kyzioł, Raport: *Zabawa w kulturę*, Polityka nr 2 (2636), 2, 12 stycznia 2008.

Wykład 5.

Spróbuję uchwycić relacje pomiędzy kulturą lokalną i kulturą globalną, odwołując się do pojęć kulturowej globalizacji, „małej ojczyzny”, lokalności jako wspólnoty konkretnej i wyobrażonej, kultury lokalnej jako węzła symboli lokalnych, narodowych i globalnych. Postaram się także odpowiedzieć na pytania: gdzie kończy się kultura upowszechniona, a zaczyna kultura popularna? Czym współcześnie jest kultura ludowa i na czym polega jej lokalne zakorzenienie?

literatura:

- 1) B. Fatyga (oprac.), Dyskusja z animatorami muzyki różnie zwanej; A.W. Brzezińska, Różne światy kultury ludowej – perspektywa teoretyczna a działania praktyczne (w): B. Fatyga, R. Michalski (red.) *Kultura ludowa teorie, praktyki, polityki*. ISNS Warszawa 2014, http://www.isns.uw.edu.pl/wydawnictwa/Kultura-ludowa-KOMPLET_2.pdf
- 2) D. Wojakowski, Kultura lokalna, czyli węzeł symboliczny. Z doświadczeń badacza współczesnych społeczności pogranicza wschodniego Polski, (w:) J. Kurczewska (red.), *Oblicza lokalności. Różnorodność miejsc i czasu*, IFiS PAN, Warszawa 2006.
- 3) M. Wieruszewska, *Pomiędzy kulturą „zaściankową” a „uczestniczącą”*. Pozorne czy prawdziwe dylematy wsi, (w:) J. Damrosz (red.), *Kultura polska w nowej sytuacji historycznej*, Instytut Kultury, Warszawa 1998.
- 4) M. Malikowski, *Lokalność*, (w:) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
- 5) S. Jasiński, *Cywilizacyjny globalizm i kulturowa globalizacja*,

<http://www.woak.torun.pl/index.php?aid=1208165267480323938516d>.

Wykład 6. i 7.

Postaram się zarysować społeczne i ideowe otoczenie animacji kultury w obrębie takich pojęć jak społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, kapitał społeczny, zasoby lokalne, rozwój lokalny, zaangażowanie społeczne.

literatura:

- 1) P. Berger, R. Neuhaus, To Empower People: The Role of Mediating Structures in Public Policy, (w:) D.L. Gies, J.S. Ott, J.M., Shafritz (red.), *The Nonprofit Organization*, Belmont CA 1990, ss. 12-23.
- 2) B. Lewenstein, Zasoby lokalne: zarys koncepcji, (w:) P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński, *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: III sektor i wspólnoty lokalne w jednoczącej się Europie*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2004, ss. 281-301.
- 3) M. Kwiatkowski, Kapitał społeczny; P. Gliński, Organizacje pozarządowe; G. Skąpska, Społeczeństwo obywatelskie, (w:) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
- 4) J. Szacki, Wstęp. Powrót idei społeczeństw obywatelskiego, (w:) J. Szacki (red.), *Ani książkę, ani kupiec: obywatel. Idea społeczeństwa obywatelskiego w myśli współczesnej*, Znak, Kraków 1997.
- 5) M. Gumkowska *Aktywność organizacji pozarządowych w sferze kultury*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.

Wykład 8.

Animację kultury będzie tym razem potraktowana jako sposób bycia i działania w środowisku lokalnym. Postaram się rozważyć, czy i na ile może ona stanowić narzędzie wyrównywania szans edukacyjnych i rozwojowych?

literatura:

- 1) T. Rakowski, Etnografia/animacja/sztuka. Wprowadzenie. (w:) T. Rakowski (red.), *Etnografia/animacja/sztuka. Nierozpoznane wymiary rozwoju kulturalnego*, NCK Warszawa, 2013.
- 2) D. Owczarek, Zróbmy sobie podwórko! Projektowanie partycypacyjne elckiego podwórka; M. Rymśza, Jak uczyć o pracy środowiskowej – kilka uwag dla edukatorów (w:) M. Rymśza (red.), *Praca środowiskowa w Polsce – tradycja i teraźniejszość*, ISP, Warszawa 2014. <http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/376011905.pdf>
- 3) K. Szpilka, Lud tatrzański, (w:) B. Fatyga, R. Michalski (red.) *Kultura ludowa teorie praktyki polityki*. ISNS Warszawa 2014, http://www.isns.uw.edu.pl/wydawnictwa/Kultura-ludowa-KOMPLET_2.pdf
- 4) B. Pawłowicz, Pomysł na szkołę w Wierzchowie, (w:) P. Jordan, B. Skrzypczak (red.), *Centrum Aktywności lokalnej jako metoda rozwoju społeczności lokalnej*, CAL, Warszawa 2002.

Wykład 9.

Co to jest polityka kulturalna? Przyjrzę się wraz z Państwem formalnemu otoczeniu animacji kultury czyli organizacji, podstawom systemowym i prawnym w kulturze. Odniosę się w tym kontekście zarówno do systemu instytucjonalnego, jak i pozainstytucjonalnego upowszechniania kultury. Zaproponuję Państwu zastanowienie się nad możliwymi źródłami finansowania kultury w Polsce.

literatura:

- 1) A. Jawłowska, Kultura w okresie przełomu lat dziewięćdziesiątych, (w:) A. Siciński (red.), *Do i od Socjalizmu*, IFiS PAN, Warszawa 1998.
- 2) J. Głowacki i in. raport: *Finansowanie kultury i zarządzanie instytucjami kultury* (streszczenie), http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportFinansowanie/finansowanie_streszczenie.pdf
- 3) *Człowiek rodzi się twórcą* – rozmowa z Davidem Throsbym, w: Co się dzieje w kulturze, (niezbędnik Inteligenta), Polityka, wydanie specjalne 1/2011 (zainteresowanym polecam całą książkę: David Throsby, *Ekonomia i kultura*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, 2010.
- 4) M. Dudkiewicz, *Kongres Kultury Polskiej: najważniejsze spory wokół polskiej kultury*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.
- 5) Jacek Mikuszewski, *Kultura w Unii Europejskiej – źródła i modele finansowania*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.

Wykład 10.

Podczas tego wykładu poszukam odpowiedzi na pytanie: czy animator społeczno-kulturalny to bardziej zawód czy raczej powołanie? Przyjrę się cechom osobowościowym, społeczno-zawodowym i kompetencyjnym animatorów kultury. Omówię możliwe role animatora jako inicjatora i organizatora uczestnictwa w kulturze oraz zagrożenia wąską specjalizacją w animacji kultury i – z drugiej strony – postaram się pokazać animatora jako „człowieka-orkiestrę”.

literatura:

- 1) J. Kargul, *Od upowszechniania kultury do animacji kulturalnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1997, r. VII.
- 2) B. Skrzypczak, Organizator kultury jako animator społeczny, punkt: Kim jest i jaką rzeczywiście rolę pełni lub może spełniać animator?, (w:) Godlewski Grzegorz i in. (red.), *Animacja kultury. Doświadczenie i przyszłość*, Instytut Kultury Polskiej UW, Warszawa 2002, ss. 345-348.
- 3) B. Skrzypczak, Profil animatora społecznego, w: Henzler P., Skrzypczak B. (red.), *Kim jest animator społeczny*, Warszawa 2006.
- 4) K. Burakowska, O animacji kulturalnej i animatorach. Refleksje praktyka (głos w dyskusji), (w:) J. Żebrowski (red.), *Animacja kulturalna i społeczno-wychowawcza w środowiskach lokalnych*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 2003.

Wykład 11.

Jak rozpoznać i zdiagnozować potrzeby kulturalne? Omówię ideę badań aktywizujących i podstawowe różnice tego podejścia w stosunku do typowych badań socjologicznych.

literatura:

- 1) M. Dudkiewicz, Metodologiczny kontekst badań aktywizujących, w: *Animacja Życia Publicznego. Analizy i Rekomendacje*, Zeszyty Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych nr 5/2011 <http://www.badaniawdzialaniu.pl/publikacje/animacja-zycia-publicznego/>
- 2) A. Pietrzyk, W ramie, czyli święte obrazki i animacyjny obraz społeczności; Z. Naruszewicz, Kompas osoby wyruszającej w teren. Rozmowa, uważność, empatia i zmiana, (w:) T. Rakowski (red.), *Etnografia/animacja/sztuka. Nierozpoznane wymiary rozwoju kulturalnego*, NCK Warszawa, 2013.
- 3) W. Burszta i in., *Raport o stanie i różnicowaniach kultury miejskiej w Polsce*, Wstęp – o przyjętej koncepcji kultury w kulturoznawczej perspektywie badawczej (Barbara Fatyga, Wojciech J. Burszta) [http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportKultMiej/kult.miej_raport\(1\).pdf](http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportKultMiej/kult.miej_raport(1).pdf)

Wykład 12. i 13.

Pokażę Państwu jak prowadzi się animację kultury w lokalnym środowisku, zarówno w placówkach kulturalnych (domach – ośrodkach kultury, muzeach, bibliotekach), jak i lokalnych instytucjach edukacyjnych (szkołach, uniwersytetach ludowych). Spróbuję również omówić rolę Kościoła i instytucji religijnych w animowaniu kultury.

literatura:

- 1) D. Jankowski, *Pedagogika kultury. Studia i koncepcja*, Oficyna wydawnicza Impuls, Kraków 2006, rozdział XI: Dom kultury. Ewolucja instytucji i jej współczesna przydatność.
- 2) J. Grad, U. Kaczmarek, *Organizacja i upowszechnianie kultury w Polsce. Zmiany modelu*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 1999, ss. 275-277 (fragment wcześniej polecanego rozdziału).
- 3) Jacek Gralczyk, Bogdan Skrzypczak, *Domy kultury jako Centra Aktywności Lokalnej*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.
- 4) J. Byszewski, P. Capała, Dom kultury jako „rzeźba społeczna”, (w:) W. Kłosowski (red.), *Kierunek Kultura. W stronę żywego uczestnictwa w kulturze*, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Warszawa 2011. <http://www.kierunekkultura.waw.pl/component/content/article/75.html>
- 5) Konrad Pruszyński, *O roli muzeum na terenach drugorzędnych na przykładzie powstającego Muzeum Pragi*, Kwartalnik Trzeci Sektor nr 19, zima 2009.
- 6) Makowski G., Pazderski F., *Inspirator obywatelski – przewodnik po metodach nieformalnej edukacji obywatelskiej w bibliotekach publicznych i nie tylko...*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011 <http://www.isp.org.pl/publikacje,1,461.html>
- 7) ks. K. Żuchowski, Parafia a działalność kulturalna, (w:) *Kościół w regionie, regionalizm w Kościele*, Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury, Ciechanów 2001.

8) T. Maliszewski, Uniwersytet ludowy ośrodkiem animacji kulturalnej w regionie, (w:) J. Żebrowski (red.), *Animacja kulturalna i społeczno-wychowawcza w środowiskach lokalnych*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 2003.

9) Tomasz Kaźmierczak, Dom ludowy (społeczny) – zapomniana instytucja samoorganizacji i upodmiotawiania społeczności wiejskich i miejskich, (w:) M. Rymysza (red.), *Praca środowiskowa w Polsce – tradycja i teraźniejszość*, ISP, Warszawa 2014.

<http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/376011905.pdf>

Wykład 14. i 15.

Na zakończenie naszych spotkań krytycznie przyjrzymy się wybranym, konkretnym projektom kulturalnym. Przeanalizujemy przyczyny ich sukcesów i porażek, w świetle wiedzy przekazywanej Państwu podczas tych wykładów.

literatura:

1) M. Juszczyk, Barter jako metoda animacji kultury, (w:) G. Godlewski i in. (red.), *Animacja kultury. Doświadczenie i przyszłość*, Instytut Kultury Polskiej UW, Warszawa 2002.

2) K. Kowalewicz, Działania alternatywne w środowisku lokalnym (na przykładzie „Kliniki lalek”), (w:) J. Mucha (red.), *Kultura dominująca jako kultura obca*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1999.

3) P. Mitzner, Normalni i nienormalni w ośrodku kultury, (w:) B. Fatyga, A. Tyszkiewicz, *Normalność i normalka. Próba zastosowania pojęcia normalności do badań młodzieży*, OBM, Warszawa 2001.

4) inne, samodzielnie odnajdywane przez studentów projekty kulturalne (Choćby wybrane z książki T. Rakowski, *Etnografia/animacja/sztuka. Wprowadzenie*. (w:) T. Rakowski (red.), *Etnografia/animacja/sztuka. Nerozpoznane wymiary rozwoju kulturalnego*, NCK Warszawa, 2013.)